

Puls Pieniądza Serwis Finansowo-Edukacyjny

www.pulspieniadza.pl

Początki bankowości europejskiej

– czyli jak powstawały pierwsze banki?

Copyright © 2011 CRE-Finance

Zgoda na swobodne rozpowszechnianie i kopiowanie;
brak zgody na zmianę treści, przekształcanie,
publikowanie we fragmentach,
w formie innej niż elektroniczna

Serwis Finansowo-Edukacyjny

www.pulspieniadza.pl

Edycja: 24.01.2011

Powstanie instytucji finansowych wiązało się z zaspokajaniem rosnących potrzeb w zakresie obrotu towarami i w konsekwencji pieniędzmi. Transakcje finansowe człowiek przeprowadzał od zarania dziejów. Przed upowszechnieniem się monet i banknotów rolę pieniądza pełniły (bywa tak i po dziś dzień) różne przedmioty. Pierwsze zapiski o wymianie handlowej sięgają wielu wieków przed naszą erą i pochodzą z różnych zakątków świata. Wraz z poznawaniem zachowań i obyczajów naszych przodków, dowiadujemy się co rusz o wcześniej nam nieznanymi sposobach płacenia i formach zapisywania zawartych transakcji.

Trzy filary bankowości w starożytnej Grecji

W starożytności – tego okresu sięgają pierwsze wzmianki o handlu – rozpowszechniona była wymiana barterowa, czyli towar za towar. Większe rozliczenia przeprowadzano w srebrze i złocie. Jednym ze zwyczajowo stosowanych rozwiązań był zastaw, np. w postaci nieruchomości, niewolnika lub członka rodziny. Około V wieku p.n.e. w Grecji wykształcił się system bankowy oparty na trzech filarach. Obejmował on działalność świątyni, prywatnych przedsiębiorców i miejskich banków publicznych.

To właśnie w świątyniach dokonywano przyjęć pierwszych depozytów. Zachowały się także zapiski dotyczące udzielania przez nie pożyczek. Fakty te odzwierciedlają rozległość funkcjonalną ówczesnego systemu rozliczeń. Powołanie placówek o charakterze publicznym to efekt rozwoju bankowości w kilku państwach, m.in. w Milecie. Ilość typów oraz częstotliwość przeprowadzanych transakcji zrodziły konieczność ich usystematyzowania i nadania im profesjonalnego charakteru. Tak powstały banki miejskie, a biorąc pod uwagę ustrój greckich polis można je już nazwać bankami państwowymi.

Z dokumentów źródłowych wynika, iż wykonywanie zawodu bankiera w starożytnej Grecji raczej nie przynosiło chluby. Grecy utożsamiali osoby zajmujące się bankowością z wyzyskiem innych osób. Powszechnie uważano, że pieniądz powinien być jedynie środkiem wymiany, a nie instrumentem służącym do czerpania

zysków z procentów. Korzyść zwyciężyła jednak nawet z zapisanymi na kartach historii porównaniami do prostytucji, i początkowa zła opinia nie przeszkodziła bankowości w utrzymaniu przez wieki wpływowej, dominującej pozycji.

Starożytny Rzym w walce z korupcją

Transakcje przeprowadzane w Rzymie przy użyciu pieniądza datuje się na ok. 280 rok p.n.e. Przedstawiciele bankowości cieszyli się wśród rzymskiej społeczności dużo większym splendorem aniżeli w Grecji, pomimo, iż przeważnie wywodzili się z niższych uprzywilejowanych warstw społecznych. Władze w Rzymie dość szybko zauważyły proces bogacenia się tych grup i zdobywania przez nie coraz większych wpływów gospodarczych oraz politycznych, osiąganych przez część z nich w nie zawsze legalny sposób. W rezultacie stworzono regulacje prawne, do zakresu których zbliżone są dzisiejsze ustawy antykorupcyjne.

Historia bankowości wiąże się nierozzerwalnie z procedurą przejmowania długów. Bogaci kupcy oprócz wymiany handlowej zajmowali się również pomocą finansową. Nader często osobami potrzebującymi tego typu wsparcia byli władcy państw. Dzięki temu przedsiębiorczy handlarze uzyskiwali przywileje i zezwolenia na rozwój działalności, w tym obrót majątkiem.

Włochy i Flandria – przedsiębiorcze potęgi średniowiecza

W XII i XIII wieku na terenie Europy ukształtowały się dwa silne ośrodki wymiany towarowej i pieniężnej. Pierwszym z nich były niezależne politycznie i gospodarczo miasta w Północnych Włoszech – głównie Genua i Wenecja; drugim była Flandria (kraina położna na terenach dzisiejszej Holandii, Francji i Belgii). To właśnie ona w okresie od XII do XIV wieku była uznawana za najbogatszą część Europy i najprężniej działający ośrodek gospodarczy.

W Szampanii, gdzie przez długie dziesięciolecia odbywały się jarmarki, kupcy i uczestnicy życia handlowego wymieniali się cennymi doświadczeniami. Wiele

sprawdzonych tam rozwiązań jest stosowanych do dnia dzisiejszego. Dobrym przykładem są tu rozliczenia żyrowe. Umożliwiły one obrót bezgotówkowy w formie zapisów funkcjonujących w księgach handlowych.

Pierwsza państwowa „Izba Pożyczkowa”

Na bazie doświadczeń i potrzeb ówczesnych kupców w roku 1157 utworzono w Wenecji pierwszy bank. Zachowane informacje o jego działalności są szczątkowe.

Ważnym etapem w rozwoju gospodarczym Europy było powstanie w XIV wieku *Izby Pożyczkowej (Camera degli Imprestidi)*. Była to pierwsza tego typu instytucja państwowa w Europie. Od tego momentu zaczęto przyjmować depozyt, udzielano także kredytów w formie zapisów w księgach. Powstanie pieniądza bankowego umożliwiło bankom kreowanie pieniądza w rozmiarach większych od posiadanego.

Weneccy Żydzi, Marco Polo w więzieniu

We Włoszech, nowopowstała działalność bankowa pozostawała początkowo w rękach Żydów weneckich. Pod koniec XIV wieku zaczęły powstawać również banki chrześcijańskie. Doprowadziło to do naturalnego zróżnicowania rynku, oferującego coraz szerszy zakres usług i produktów finansowych. Pierwsze aktywności bankowe były połączeniem handlu i udzielania kredytów. Podnosiło to znacznie ryzyko prowadzonych interesów. W efekcie, od roku 1300 do 1400 upadło 96 ze 103 istniejących instytucji bankowych.

W roku 1164 w Genui zezwolono na założenie 8 prywatnych banków. Aby mogły one rozpocząć działalność potrzebny był oczywiście kapitał. Zabezpieczono go za pomocą obligacji rządowych (w tym przypadku bezzwrotnych), które pełniły funkcję akcji. Ten dość ciekawy sposób finansowania wpłynął na losy znanego Wenecjanina, Marco Polo. Z powodu jego powiązań z Wenecją, i w konsekwencji panującej w Genui zasady rozliczeń wspólnych, spędził on w genueńskim więzieniu wiele lat.

Bankowa potęga Toskanii i finanse papieży

Przełom wieków XIII i XIV przyniósł wzrost potęgi banków Toskanii. Z uwagi na różnego rodzaju zależności w interesach czy relacje osobowe obsługiwały one z powodzeniem finanse Papieży. W czasie niewoli awiniońskiej zdobyły taką pozycję wśród włodarzy Kościoła, że również w późniejszym czasie zajmowały się ich sprawami finansowymi. W roku 1339 po ogłoszeniu niewypłacalności przez króla Anglii, wiele z nich popadło w kłopoty, nierzadko zakończone bankructwem.

Największą i najprężniej działającą instytucją finansową był przez długi okres czasu dom bankowy rodziny Medyceuszy. Pierwsze doświadczenia w roli przedsiębiorców, które doprowadziły ich do zbudowania międzynarodowej potęgi zdobywali najprawdopodobniej na gruncie działalności aptekarskiej. Ukoronowaniem ich zaradności i przedsiębiorczego sprytu był fakt, że na przełomie XIII i XIV wieku stali się bankierami papieskimi. Stworzone przez nich oddziały finansowego giganta, w różnych, często oddalonych od siebie miastach, m.in. Rzymie, Mediolanie, Londynie, Genewie czy Awinionie miały tak duże kompetencje, iż niejednokrotnie konkurowały ze sobą.

Wartym odnotowania jest fakt, że najstarszym nieprzerwanie funkcjonującym bankiem jest *Monte dei Paschi di Siena*. Ten włoski „senior” założony w roku 1472, z siedzibą w Sienie, istnieje po dziś dzień, i jest centralną instytucją w tym mieście.

Banki pobożne kontra lichwiarski procent

Wiek średniowiecza obfitowały także w powstanie innych, często zapomnianych instytucji finansowych, które miały wpływ na rozwój bankowości. Banki pobożne to powstające przy kościołach instytucje, których celem było wspieranie biednej ludności niskoprocentowanymi kredytami. Była to odpowiedź na istniejącą wówczas lichwę, czyli pożyczanie na wysoki procent.

Wzrastające doświadczenia w bankowości wykorzystywano w różnych krajach Europy. W Hamburgu za zgodą króla Fryderyka I Barbarossy (Rudobrodego), powstał pierwszy publiczny bank w Hamburgu. Za datę powstania tego banku uważa się rok 1189. Na drugim końcu Europy, w Hiszpanii, w 1401 roku powołano do życia

Taula dei Cambi. Ta publiczna instytucja obsługiwała od strony finansowej miasto Barcelona, tam również miała swoją siedzibę.

Amsterdam – powszechna kasa, narodziny giełdy

W XVII wieku europejską arenę finansową zdominowała Holandia, zwłaszcza Amsterdam. Miasto to było uznawane za siedzibę tak zwanej „powszechnej kasy”. W roku 1611 powstała tam giełda. Ciekawym rozwiązaniem było oddzielenie miejsca transakcji giełdowych od punktów zajmowanych przez kupców. Z tego też powodu, budynek giełdy był zlokalizowany w innym miejscu niż miejsca prowadzenia handlu. Aby uniknąć niejasnych sytuacji i jednocześnie podnieść zaufanie do instytucji giełdy, czas, w jakim była czynna, ściśle kontrolowano.

Ceny z giełdy amsterdamskiej były wyznacznikiem dla handlowców w całej Europie, nie tylko w Holandii. W tym także okresie zaczął się obrót towarami, które jeszcze nie zostały fizycznie dostarczone. Handel tego typu oraz obrót papierami wartościowymi, obligacjami i akcjami stał się powszechny. W latach 1634 – 1680 wprowadzono w sumie notowania 191 artykułów. W roku 1680 ogólna liczba artykułów podlegająca notowaniom wynosiła 550.

Działalność finansowa nie była zarezerwowana dla kupców, handlowców czy możnych obywateli. W średniowieczu oraz w okresie późniejszym prowadziły ją również Kościół, w tym niektóre zakony.

Emisja pieniądza – narodziny banków centralnych

Ważnym etapem w rozwoju bankowości był koniec wieku XVII, kiedy to w miarę wzrastania ilości pieniądza w obiegu, a co za tym idzie, roli samego pieniądza, zaczęły powstawać banki emisyjne. Rola tych instytucji polegała na obsłudze państwa. Były to początki banków centralnych. Zgodnie z wyznaczonymi regulacjami, instytucje te generalnie nie angażowały się w rozliczenie i finansowanie gospodarcze. Rolę pośredników finansowych pomiędzy handlującymi i

rzemieślnikami przejmowały prywatne domy handlowe, i tylko nieliczne banki publiczne. Wraz z rozwojem rynku finansowego, część finansowania transakcji przejęły banki kredytowe, wypełniając obszar pomiędzy potrzebującymi pieniędzy oraz tymi, którzy je posiadali.

Tradycja pośredniczenia finansowego z silnymi korzeniami europejskimi znalazła swoje odzwierciedlenie w samej nazwie najpopularniejszego z typów tego rodzaju instytucji, w słowie bank. Pierwsze transakcje, przeprowadzane często z wykorzystaniem pieniądza kruszcowego, były zawierane przy ławce (ławie, kontuarze), z wł. *banco*. Rola jaką odegrały banki, systemy bankowe ułatwiające rozliczenia, w rozwoju gospodarek jest bardzo duża, a prowadzone nad tymi zagadnieniami badania przyczyniając się do uzupełnienia wiedzy z zakresu historii bankowości o coraz to nowe szczegóły.

CIEKAWY PUBLIKACJE ODKRYWAJĄCE TAJEMNICE NAUKI:

Egzaminy:

[Jak uczyć się do egzaminów](#)

[Jak zdać egzamin](#)

[Psychologiczne przygotowanie do matury](#)

Nauka i prace dyplomowe:

[Sekrety samokształcenia](#)

[Jak napisać, przepisać i z sukcesem obronić pracę dyplomową?](#)

Języki:

[Jak opanować dowolny język obcy](#)

[Jak pisać i tworzyć prezentacje](#)

Szybka nauka:

[Szybka nauka dla wytrwałych](#)

[Techniki pamięciowe dla każdego](#)